

Nedožitý deväťdesiaty výročie narodenia Imricha Sedláka

Prof. PhDr. Imrich Sedlák, CSc. (24. január 1933 Červenica, okres Prešov – 2. október 2016 Martin), patril medzi významné postavy slovenskej literárnej vedy, predovšetkým literárnej histórie a literárneho múzejníctva, v oblasti ktorého sa stal jednou z jeho zakladateľských osobností na Slovensku. Dielo a ďalšie početné aktivity I. Sedláka však mali širší záber a dosah ako len literárnovedný, lebo zasahovali aj do oblasti kultúrnej a regionálnej histórie, zameraných predovšetkým na východoslovenský kraj, pričom túto oblasť a jej ľud vždy a jednoznačne považoval za imanentnú súčasť slovenského národa a jeho dejín. Ako vedec sa argumentačne a ostro vymedzoval k domácim aj zahraničným bádateľom, najmä predstaviteľom maďarskej a poľskej historiografie, ktorí východné Slovensko a jeho obyvateľstvo považovali z historického, kultúrneho, jazykového a najmä politického hľadiska za osobitné národné spoločenstvo, resp. etnikum (tzv. karpatskí Sloveni alebo východní Slováci).

Imrich Sedlák bol známy aj svojou vedecko-pedagogickou činnosťou, ktorú vykonával v obrodnom procese počas politického odmäku ako jeho predstaviteľ na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Prešove a v ponovembrovom období sa angažoval na novozriadenej Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Ale najvýraznejšie sa I. Sedlák pred slovenskou literárno-vedeckou obcou i širšou kultúrnou verejnosťou prezentoval a zviditeľnil ako aktivista a vedúci vedecký pracovník Matice slovenskej v Martine. V rokoch 1990 až 1992 vykonával funkciu správcu Matice slovenskej a od roku 1992 bol jej vedeckým tajomníkom. Z týchto pozícií sa v ponovembrovom období najmä po organizačnej a riadiacej stránke významnou mierou podieľal na znovuoobnovení vedeckých odborov Matice slovenskej, v rámci nich roku 1992 aj na opätovnom vzniku Historického odboru ako jeho spoluzakladateľ a člen výboru, od roku 1997 participoval na formovaní a profilovaní Slovenského literárneho ústavu a čiastočne i Slovenského historického ústavu, ba v krízovom období v rokoch 2010 až 2012 sa zaslúžil o jeho fungovanie i vydanie Historického zborníka, aj preto si v súvislosti s nedožitou deväťdesiatkou je nutné pripomenúť niektoré fakty zo života a diela I. Sedláka. Podrobne ich sám zachytil v autobiografii *Päťdesiat rokov v slovenskom národnom živote* s podtitulom *Od spomienok k prameňom*.¹ Jeden z recenzentov tohto diela vo svojich poznámkach Sedlákovu autobiografiu porovnáva s vlastným životopisom Gustáva Kazimíra Zechentera-Laskomerského, keď uvádza: „Tretia poznámka: v rokoch 1911 až 1915 vychádzal v Slovenských pohľadoch na pokračovanie Vlastný životopis Gustáva Kazimíra Zechentera-Laskomerského. V roku 1956 pripravili Július Noge a Ján Vladimír Ormis jeho reedíciu pod zmeneným názvom *Päťdesiat rokov slovenského života*, pričom takto vyšla i v ďalších vydaniach. Zechenterova a Sedlákova

¹ SEDLÁK, Imrich. *Päťdesiat rokov v slovenskom národnom živote. Od spomienok k prameňom*. Martin : Matica slovenská, 2011, 224 s.

autobiografia má temer podobný titul a korešpondujú rovnakou dĺžkou spodobenia historického času, polstoročia, len v odlišných obdobiach. Kým Zechenter zachytil štúrovské hnutie, Slovenské povstanie, memorandovo-matičnú epochu a národnarsku éru dejín 19. storočia na pozadí vlastných životných osudov, Sedlák sa zameral na politický odmäk 60. rokov, rok 1968, normalizáciu a s ňou spojené perzekúcie, november 1989 a následný vývoj demokracie až po vznik a etablovanie slovenskej štátnosti z aspektu matičiara, pedagóga, vedca i človeka, ktorého sa bytostne týkali tieto dramatické spoločensko-politické zvraty. Obe diela, Zechenterovo i Sedlákov, majú skoro zhodný titul a osvetľujú päťdesiatročné úseky, pričom, vďaka nesmiernej výpovednej hodnote, patria k mimoriadnym počinom v dejinách autobiografickej literatúry na Slovensku.“²

Imrich Sedlák sa narodil 21. januára 1933 v Červenci pri Prešove. Pochádzal z robotnícko-roľníckej rodiny. Po tragickej smrti matky Heleny Sedlákovej, rod. Tomášovej (zahynula na sklonku druhej svetovej vojny 19. decembra 1944 počas leteckého náletu na Prešov a pochovaná je v masovom hrobe spolu s ďalšími dvadsiatimi piatimi obeťami bombardovania prešovskej nemocnice sovietskym letectvom), sa o jeho výchovu staral matkin brat, jej dvojča Andrej Tomáš. Ľudovú školu I. Sedlák navštevoval v rokoch 1939 až 1945 v rodnej Červenci, v rokoch 1945 až 1953 absolvoval I. štátne gymnázium v Prešove, kde v rokoch 1953 až 1957 študoval odbor slovenský jazyk a literatúra na Filologickej fakulte Vysokej školy pedagogickej, pričom ho tu odborne i ľudsky formovali výnimočné vedecké osobnosti, ako boli František Miko, Štefan Tóvik, Pavol Petrus, Ervín Lazar či František Karšai. Po skončení vysokoškolských štúdií pôsobil v rokoch 1957 až 1959 ako profesor slovenčiny na ukrajinskej Jedenásťročnej strednej škole v Prešove, potom externe, neskôr v rokoch 1961 až 1971 interne na Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Vysokej školy pedagogickej, respektíve Univerzity Pavla Jozefa Šafárika, kde v rokoch 1968 až 1970 vykonával aj funkciu prodekana. Roku 1964 absolvoval spoločne s krajanom a historikom Ladislavom Deákom šesťmesačný študijný pobyt v Maďarsku, kde nadviazal kontakty s viacerými predstaviteľmi maďarskej historiografie (Gábor Keményi, Sándor Mihálik, Ernest Szabo a iní). Titul kandidáta filologických vied (CSc.) získal roku 1966 a titul doktor filozofie (PhDr.) roku 1967 v odbore slovenčina na Vysokej škole pedagogickej v Prešove, roku 1968 sa tu habilitoval na docenta slovenskej literatúry prácou o bernolákovskom a štúrovskom hnutí na východnom Slovensku. Sedlákov život i kariéru narušil a osudovo ovplyvnil 21. august 1968 s okupáciou Československa vojskami Varšavskej zmluvy, ktorá sa z dočasnej záležitosti stala na vyše dve desaťročia krutou realitou. Táto nepriaznivá situácia a nová totalita zásadne v procese husákovskej normalizácie a konsolidácie perzekvovala najmä demokraticky orientovaných intelektuálov, bývalých stúpenecov obrodného procesu a predstaviteľov pražskej jari, principiálne nesúhlasiacich s poaugustovými pomermi, ku ktorým patril aj I. Sedlák. Preto ho komunistická moc z politických dôvodov prenasledovala profesijne, zakázala mu pedagogickú a publikačnú činnosť, diskvalifikovala ho občiansky i súdne postihla podmieneným trestom s vysokou finančnou pokutou. Preňho to, okrem iného, znamenalo

² PARENÍČKA, Pavol. Autobiografická spoveď par excellence. Päťdesiat rokov (Imra Sedláka) v slovenskom národnom živote. In *Historický zborník*, roč. 23, 2012, č. 1-2, s. 161.

začiatkom roku 1971 nútený odchod z prešovskej fakulty a z matičného spolkového hnutia, pričom normalizátori mu určili pracovnú pozíciu v Múzeu Slovenskej republiky rád v Prešove. Po rozličných peripetiách a za pomoci Vladimíra Mináča napokon roku 1976 zakotvil v Matici slovenskej v Martine, ktorej ostal verný prakticky až do posledných dní svojho plodného života. Roku 1994 ho prezident Slovenskej republiky Michal Kováč vymenoval za univerzitného profesora v odbore dejiny slovenskej literatúry. Súbežne ako vedúci pracovník Matice slovenskej v Martine pôsobil zároveň v rokoch 1998 až 2005 aj v pozícii vedúceho Katedry slovakistiky na Filologickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici; zastával i akademickú funkciu jej prodekana.³ Životná dráha a tvorivé aktivity Imricha Sedláka sa uzavreli vo veku osemdesiattri rokov 2. októbra 2016 v Martine,⁴ kde ho pochovali na Národnom cintoríne.

Imrich Sedlák sa predovšetkým celoživotne v prvom pláne venoval literárnej histórii. V tejto súvislosti monografie *V letokruhoch národa* (1997), *V čierťážiach búrok* (2001) a *Svitane na východe* (2008), tvorivo nadväzujúce na staršiu prácu *Strieborný vek I – 2* (1970), predstavujú vrchol jeho literárnovedného a kultúrohistorického diela a vytvárajú monumentálnu trilógiu, ktorá napokon vyšla pod spoločným názvom *Východné Slovensko v letokruhoch národa* (2012).⁵ Jej autor definoval pointu tejto rozsiahlej syntézy konštatovaním: „Pri koncipovaní projektu trilógie som dôsledne uplatňoval princíp integrácie literárnych a kultúrnych tradícií východného Slovenska z hľadiska celonárodného historického vývinu. Tento cieľ som mohol dosiahnuť len objektívnou kritikou tvrdení viacerých autorov, najmä Ondreja Richarda Halagu o separatistickom postavení východného Slovenska. Pre svoje teórie využíval historické zvláštnosti východného Slovenska: samostatný historický vývoj a východoslovenské osobitosti. Využíval tvrdenie, že slovenský západ nežil a necítil s východom, že západniari považovali východniarov za cudzí národ a ich územie za cudziu zem, že východné Slovensko nemalo účasť v západoslovenskom národnom hnutí. Zaznávali ho a podceňovali, Slovenské povstanie vysvetľuje ako „západoslovenské“ a podľa neho štúrovci nevedeli, kto sú východní Slováci, nemali s nimi spoločné povedomie a východ nebol účastný v celonárodných podujatiach. Východoslovenský ľud pomenoval za Slovjakov a územie východného Slovenska za Slansko. Na tieto nezmyselné a neprijateľné tvrdenia Halagu a ďalších historikov dáva odpoveď najmä prvá časť mojej trilógie.“⁶

S hypotézou o rozdelení príslušníkov nášho národa na západných Slovákov a východných Slovjakov, politicky a ideologicky presadzovanou už od polovice 19. storočia,

³ Sedlák, Imrich... In MAŤOVČÍK, Augustín a kol. *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*. Bratislava, Martin : Literárne informačné centrum – Slovenská národná knižnica, 2008, s. 421-422 (heslo o I. Sedlákovi bolo spracované na základe dotazníkov, životopisov a iných biografických a bibliografických materiálov uložených v Archíve Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine, fond Imrich Sedlák).

⁴ Za profesorom Imrichom Sedlákom. In *Historický zborník*, roč. 26, 2016, č. 2, s. 222-225.

⁵ SEDLÁK, Imrich. *Východné Slovensko v letokruhoch národa (kultúrno-spoločenský, národno-politický a literárny integračný proces na východnom Slovensku)*. Martin : Matica slovenská, 2012, 870 s.

⁶ Jedinečnosť živého matičného organizmu. Imrich Sedlák v úzkom kontakte s Maticou, kultúrnym a politickým dňaním. In *Slovenské národné noviny*, roč. 31, 2016, č. 14, s. 12. Práve prvá časť trilógie *Východné Slovensko v letokruhoch národa* (2012) nazvaná *V letokruhoch národa* vychádza z jeho staršej práce *Strieborný vek I – 2* (1970).

sa slovenská historiografia ani literárna história ako vážnou problematikou nikdy nevyrovnala, ale čo je horšie, ani sa ňou špeciálne nejako zvlášť nezaoberala, až na Ladislava Tajtáka⁷ a čiastočne Petra Švorca, kým naša jazykoveda prostredníctvom Štefana Švagrovského a Slavomíra Ondrejoviča tento jav ostro odsúdila a označila ho za jazykový separatizmus.⁸ Preto sa k tejto závažnej otázke treba vrátiť a v tomto smere poukázať na mimoriadny prínos I. Sedláka, ktorý dôsledne vo svojom vedeckom diele dokazoval, že „Východniari“ alebo Východoslováci sú imanentnou súčasťou slovenského národa a východné Slovensko integrálnou časťou Slovenska z hľadiska histórie i súčasnosti,⁹ pričom túto vedeckú hypotézu rozpracoval a argumentačne i faktograficky doložil vo viacerých svojich literárnohistorických a kultúrohistorických prácach.

Imrich Sedlák ako literárny vedec a publicista od mladosti písal články, príspevky a štúdie s rozličnou regionálnou literárnou tematikou, ktoré uverejňoval v novinách a časopisecky, knižne debutoval monografiou *Z literárneho života východného Slovenska* (1960). Aj v ďalšom literárnovednom bádaní sa ťažiskovo a systematicky orientoval na výskum problematiky východoslovenského regiónu a jeho významných osobností v 19. a prvej polovici 20. storočia. Literárny, kultúrohistorický a biografický aspekt dominoval v portrétnych publikáciách *Ján Andraščík* (1965), *Bohuš Nosák-Nezabudov* (1982) a *Pavol Horov – ponorný básnik* (1990), v ktorých popri životopisnom zábere a analýze diela publikoval aj cenný dokumentárny materiál o týchto postavách, spätých s východoslovenskými realiami. Syntetický charakter mala základná vedecká publikácia I. Sedláka *Strieborný vek 1 – 2* (1970) o literárnych i širších kultúrnych pohyboch, bernolákovcoch a štúrovcoch v prvej polovici 19. storočia do vypuknutia Slovenského povstania roku 1848 na východnom Slovensku v období národného obrodzenia, klasicizmu a romantizmu, opätovne bohato doložená súbormi dokumentov. K problematike bernolákovského a štúrovského hnutia vo východoslovenskom priestore sa I. Sedlák nanovo vrátil v syntéze nazvanej *V letokruhoch národa* (1997), na ktorú kontinuálne nadviazala kniha *V čierťažiach búrok* (2001) o národno-integračných procesoch v rokoch 1848 až 1918, pričom osvetlenie literárnych dejín východného Slovenska v medzivojnovom období počas existencie prvej Československej republiky v rokoch 1918 až 1938 kontinuálne zavŕšila publikácia *Svitane na východe* (2008). Napokon táto rozsahom monumentálna voľná trilógia nanovo editovaná vyšla pod spoločným názvom *Východné Slovensko v letokruhoch národa* (2012). Ako zostavovateľ a spoluautor sa I. Sedlák agilne podieľal na tvorbe viacerých kolektívnych diel a zborníkov: *K slovenskému národnému vývinu na východnom Slovensku* (1970), *Východné Slovensko v dejinách slovenskej literatúry* (1971), *Bernolákovci v národnom obrození* (1985), *Pavol Jozef Šafárik a slovenské národné obrozenie*, *Hugolín Gavlovič v dejinách slovenskej kultúry* (oba 1989), *Ľudovít Štúr v súradniciach minulosti a súčasnosti* (1997), *Slováci v revolúcii 1848 – 1849* (2000),

⁷ TAJTÁK, Ladislav. *Národnodemokratická revolúcia na východnom Slovensku roku 1918*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1972, 159 s.

⁸ ŠVAGROVSKÝ, Štefan – ONDREJOVIČ, Slavomír. Východoslovenský jazykový separatizmus v 19. a 20. storočí (Poznámky k Východoslovenskému slovníku). In *Slovenská reč*, roč. 69, 2004, č. 3, s. 129-150.

⁹ PARENÍČKA, Pavol. Vedec, univerzitný profesor a matičný činovník prof. Imrich Sedlák a východné Slovensko. In *Slovakistika*, roč. 2, 2013, s. 116-119.

Osobitosť literárnej tvorby Luda Ondrejova (2001), *Podoby slovenského romantizmu v dielach Janka Kráľa, Jána Francisciho a Jána Kalinčiaka* (2002), *Janko Jesenský a Zora Jesenská v slovenskej literatúre*, *Jozef Nižnánsky v kontexte medzivojnovnej a po-vojnovnej literatúry* (oba 2004), *Karol Kuzmány a Štefan Moyses v slovenských národných a cirkevných dejinách* (2007), *Anton Bernolák a bernolákovci, prví kodifikátori spisovnej slovenčiny* (2008) a iných. Ako editor I. Sedlák pripravil na vydanie beletristické práce východoslovenských autorov: Jozef Tomášik-Dumín: *Spevy novej doby* (1982), Bohuš Nosák-Nezabudov: *Spevy tatranské* (1984) a Anton Prídavok: *Vrásky času* (2007).

Vo vedecko-organizačnej činnosti vypracoval Imrich Sedlák koncepciu Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej, ktorý orientoval na základný a aplikovaný výskum, edičnú činnosť, prezentácie a kultúrno-spoločenské aktivity. V tejto súvislosti medzi jeho najvýznamnejšie vedecké a edičné počiny vôbec a osobitne v spätosti s týmto pracoviskom sa zaraďuje vydanie rozsiahlych tzv. matičných *Dejín slovenskej literatúry I – 2* (2009),¹⁰ ktoré pozitívne prijala väčšia časť slovenskej literárnej kritiky (Ján Gbúr, Alexander Halvoník, Igor Hochel, Peter Mráz, Vincent Šabík a iní). Posledný z menovaných literárnych kritikov na margo vydania tejto syntézy poznamenal: „Literárna história nepatrí medzi zanedbané polia slovenskej literárnej vedy a platí to aj dnes, v časoch nie práve najpreferovanejšieho pestovania literatúry, jej vydávania, recenzovania či skúmania. Po trojzväzkovom kompendiu Stanislava Šmatláka a Viliama Marčoka (z rokov 2004 – 2006) historický projekt kolektívu I. Sedláka predstavuje syntetický obraz celku slovenskej literatúry (doma i v zahraničí); prichádza s ambíciou ponúknuť najúplnejšiu databázu literárneho vývinu v nových a zmenených spoločensko-kultúrnych podmienkach, kriticky nadväzujúc na bezprostredných predchodcov. Aj keď by sme si odmysleli nemalé ťažkosti,¹¹ aké predstavuje historické spracovanie rozsiahleho materiálu, primárnej a sekundárnej literatúry, prameňov a ich recepcie, nie je to malý autorský výkon, ktorý by sme mohli ignorovať, a to pri vedomí ambivalentnosti historizmu vôbec a v dnešných pomeroch transformácie a relativizácie či naopak absolutizácie a nihilizácie osobitne. Napokon sám predmet historického bádania sa vyznačuje disparátnosťou, nejednoznačnosťou, ambivalenciou, akou sa vyznačujú už historické pomery realizácie slovenskej literatúry od prvopočiatkov po dnešok.“¹² Na tejto rozsahom rozmernej literárnohistorickej syntéze dejín slovenskej literatúry I. Sedlák participoval ako jej iniciátor, zostavovateľ a vedúci autorského kolektívu vyše desiatky erudovaných tvorcov, pričom Matica slovenská v Martine túto dvojzväzkovú prácu vydala spoločne s Literárnym informačným centrom v Bratislave. Projektom *Dejín slovenskej literatúry* sa Imrich Sedlák kontinuálne zaradil

¹⁰ SEDLÁK, Imrich a kol. *Dejiny slovenskej literatúry I – 2*. Martin, Bratislava : Matica slovenská – Literárne informačné centrum, 2009, 596 + 785 s.

¹¹ „Tu chcem s ľútosťou uviesť jednu nepríjemnú skúsenosť, že predseda MS Jozef Markuš ani 1. podpredseda MS a riaditeľ Inštitútu slovenského jazyka a literatúry Miroslav Bielik neprejavili o prípravu a vydanie matičných dejín po celý čas žiadny záujem (Bielik zrejme pod vplyvom Viliama Marčoka).“ SEDLÁK, Imrich. *Päťdesiat rokov v slovenskom národnom živote*, s. 190 (tento riadok si ceruzkou v knihe podčiarkol samotný I. Sedlák).

¹² ŠABÍK, Vincent. Imrich Sedlák a kol. *Dejiny slovenskej literatúry I – 2...* In *Slovenské pohľady*, 2011, č. 2, s. 128-129.

k takým ich syntetickým tvorcom, ako bolo jeho nemálo predchodcov: Jaroslav Vlček, Jozef Škultéty, Štefan Krčméry, Andrej Mráz, Ján Béder, Ján Mišianik, Milan Pišút, či už spomínaní Stanislav Šmatlák a Viliam Marčok.

Imrich Sedlák ako literárny vedec, kultúrny historik, regionalista a múzejník, orientujúci sa na východoslovenskú problematiku, výrazne zasiahol i do organizovania vedeckého, výskumného a edičného života na východnom Slovensku, ba jeho vedecko-organizačné aktivity dosahovali neraz vyššiu kvalitu ako ním napísané teoretické práce. V tejto oblasti jedným z jeho hlavných cieľov a nosných úloh v organizátorskom smere bola idea a realizácia projektu pravidelného vydávania vedeckého zborníka, ktorý by prezentoval najnovšie poznatky o Východoslovenskom kraji v rozličných oblastiach humanitných a spoločenských vied, najmä regionálnej histórie, jazykovedy, literárnych dejín, národopisu a kulturológie. Roku 1959 tak z jeho podnetu začali vychádzať *Nové obzory*, s podtitulom *Spoločenskovedný zborník východného Slovenska*, okolo ktorého v pozícii zostavovateľa, zodpovedného a výkonného redaktora sústredil fundovaný autorský kolektív; súčasne nadviazal úzku spoluprácu s vedeckými a kultúrnymi pracoviskami, univerzitami a vysokými školami. Do autorského kruhu *Nových obzorov* sa včlenila špička východoslovenských vedeckých autorít: Ervín Lazar, Štefan Pažúr, Pavol Petrus, Jozef Repčák, Ladislav Tajták, Štefan Tó bik, Ferdinand Uličný a iní. Zborník aj vďaka tomuto autorskému zázemiu mal vysokú odbornú úroveň a jeho zostavovateľ I. Sedlák až do obdobia normalizácie, keď mu túto činnosť zakázali komunistické orgány, zredigoval v rokoch 1959 až 1972 jeho šesťnásť ročníkov (celkovo vyšlo tridsaťjeden ročníkov). Popri týchto zborníkových aktivitách sa paralelne zameriaval na produkciu regionálnych monografií východoslovenských miest ako zostavovateľ, hlavný redaktor a vedúci autorských kolektívov. V tejto súvislosti pod jeho vedením vyšli knihy *Sabinov a okolie* (1962), *Prešov a okolie* (1964), *Dejiny Prešova 1 – 2* (1965) a *Bardejovské kúpele* (1970). Zborníkmi i monografiami miest prispel k hlbšiemu a objektívnemu poznaniu dejín východoslovenského regiónu a osvetlil jeho miesto v integračných procesoch slovenského národa. Do kapitol o minulosti školstva a pedagogiky na východnom Slovensku v devätnástom storočí I. Sedlák prispel zostavením zborníkov *Prešovské kolégium v slovenských dejinách* (1967) a *Kežmarské lýceum* (1984), pričom poukázal na fakt, že tieto významné školské ústavy na východnom Slovensku zohrali významnú rolu v rámci slovenského celonárodného hnutia, obrodovania a literatúry, predovšetkým v interakcii so štúrovskou generáciou.

Popri východnom Slovensku, najmä Šariši a Prešove, sa po presídlení od roku 1976 druhým domovom I. Sedláka stal Turiec, mesto Martin a najmä turčianska dedinka Belá, kde našiel tvorivý pokoj pre svoju ďalšiu vedeckú a publikačnú prácu. Tejto lokalite venoval populárno-náučnú publikáciu *Storočnica dobrovoľnej požiarnej ochrany v Belej-Duliciach. 1888 – 1888* (s Jozefom Hamzom, 1988), ale najmä bol zostavovateľom, vedúcim autorského kolektívu a spoluautorom rozsiahlej monografie *Belá-Dulice* (2006).¹³

Hoci v rokoch 1976 až 1990 profesijne dominovalo v pracovných i publikačných činnostiach Imricha Sedláka literárne múzejníctvo, tejto oblasti sa s rozličnou intenzitou tiež venoval celoživotne. Už na strednej škole a potom najmä počas vysokoškolských štúdií

¹³ SEDLÁK, Imrich a kol. *Belá-Dulice. Vlastivedná monografia obce*. Belá-Dulice : Obecny úrad, 2006, 565 s.

v úzkej spolupráci s Vlastivedným, respektíve Krajským múzeom v Prešove sa venoval výskumu a prezentácii kultúrnych a literárnych tradícií východného Slovenska. V oblasti literárneho múzejníctva sa prezentoval výstavami *Život a dielo Jonáša Záborského* a *Literárny život na východnom Slovensku*, ako aj prípravou stálej expozície a vytvorením Pamätnej izby Jonáša Záborského v Župčanoch. Zostavil jubilejnú publikáciu *60. rokov Šarišského múzea v Bardejove* (1967). Roku 1971 v období nástupu normalizácie sa nútene z politických dôvodov po odchode z fakulty stal odborným pracovníkom Múzea Slovenskej republiky rád v Prešove, kde sa pod dohľadom pazúrov komunistickej moci mohol venovať iba dokumentačnej činnosti orientovanej na literárne tradície východného Slovenska a prípravu múzea tohto zamerania v Župčanoch, pričom sústredil okolo tritisíc textových dokumentov a asi tristo vecných pamiatok literárnej povahy, pripravil libreto, scenár, sprievodcu a participoval na realizácii múzea v zrenovovanom župčianskom kaštieli (Literárne múzeum Jonáša Záborského). Túto problematiku spracoval v publikácii *Expozícia literárnych tradícií na východnom Slovensku v Župčanoch* (1976).

Po prechode do Matice slovenskej v Martine od roku 1976 pracoval na úseku literárneho múzejníctva, kde sa prioritne orientoval na prípravu a realizáciu scenára stálej expozície Slovenského národného literárneho múzea v Martine. Popri tejto ťažiskovej úlohe poskytoval metodickú pomoc v oblasti literárneho múzejníctva s osobitnou úlohou prípravy Múzea slovensko-slovanských vzťahov Alexandra Sergejeviča Puškina v Brodzanoch, súčasne spolupracoval na vybudovaní expozície Múzea Ľudovíta Štúra v Modre. Okrem týchto ťažiskových literárno-múzejných činností sa podieľal aj na realizácii expozícií Pamätného domu Jozefa Gregora-Tajovského v Tajove, Múzea Pavla Horova a jeho rodákov v Bánovciach nad Ondavou, Pamätného domu Pavla Jozefa Šafárika v Kobeliarove a viacerých pamätných izieb na Slovensku. Ako erudovaný múzejník pre slovenské literárne i vlastivedné múzeá autorsky pripravoval sprievodcov po ich stálych expozíciách: *Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre* (1978 a 1983), *Literárne múzeum A. S. Puškina. Partizánske – Brodzany* (s Jurajom Chovanom-Rehákom, 1978 a 1987), *Pamätný dom Jozefa Gregora-Tajovského Tajov*, *Pamätná izba Jozefa Miloslava Hurbana Hlboké* (oba 1982), *Pamätná izba Jonáša Záborského v Zábore* (1983), *Bernolákovci v národnom obrození* (1985), *Pamätný dom Pavla Jozefa Šafárika v Kobeliarove* (s Imrichom Vaškom, 1986), *Literárne múzeum Pavla Horova v Bánovciach nad Ondavou* (1987). V oblasti teoretického výskumu zostavil a zredigoval štrnásť ročníkov zborníka *Literárno-múzejný letopis* (1977 – 1999). V ponovembrovom období sa s veľkým elánom a zaujatím podieľal na znovuoobnovení činnosti Muzeálnej slovenskej spoločnosti; od roku 1993 bol jej prvým predsedom, potom funkcionárom, iniciátorom vydávania a v rokoch 1994 až 2000 zostavovateľom i výkonným redaktorom Časopisu i Zborníka Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Škoda, že Muzeálna slovenská spoločnosť, založená roku 1895 Andrejom Kmeťom, v rokoch 1948 až 1989 zakázaná totalitným režimom a po jeho páde roku 1993 revitalizovaná I. Sedlákom,¹⁴ ktorý jej v rokoch 1993 až 2003 predsedal, v 21. storočí nenašla dôstojných pokračovateľov a od roku 2008 nevyvíja takmer nijaké aktivity.

¹⁴ ŠOKA, Milan. Prof. Imrich Sedlák a Muzeálna slovenská spoločnosť. In *Prof. PhDr. Imrich Sedlák, CSc., a slovenská národná kultúra*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2003, s. 90-93.

Od polovice 60. rokov 20. storočia sa Imrich Sedlák zameriaval na organizovanie matičného hnutia na východnom Slovensku, nadväzujúc na aktivity a dielo Michala Fedora,¹⁵ pričom jeho ohniskom sa stal Prešov a epicentrom katedra slovenčiny na prešovskej filozofickej fakulte. Po dôkladných prípravách sa práve v Prešove v atmosfére politického odmäku, demokratizačného a obrodného procesu uskutočnila 10. mája 1968 veľká manifestácia za úplné obnovenie činnosti Matice slovenskej, na ktorej sa zúčastnilo jej päťtisíc priaznivcov. Práve toto zhromaždenie dalo podnet na aktivizáciu matičného života v celej oblasti východného Slovenska a iniciovalo vznik mnohých miestnych odborov. Medzi nimi ako jeden z prvých bol založený Miestny odbor Matice slovenskej v Prešove, pričom angažovaného I. Sedláka zvolili za jeho predsedu; predsedal aj okresnému i oblastnému výboru matičiarov. Na valnom zhromaždení Matice slovenskej 10. augusta 1968 v Martine sa I. Sedlák stal druhým matičným podpredsedom.¹⁶ Následne v Prešove zriadil sekretariát Matice slovenskej, ktorý koordinoval činnosť miestnych odborov vo východoslovenskej oblasti. Na začiatku okupácie Československa vojskami Varšavskej zmluvy koncom augusta 1968 pôsobil I. Sedlák v matičnom ústredí v Martine, kde redigoval ilegálne vydávané *Národné noviny* a zabezpečoval celý chod Matice slovenskej, ktorá vďaka nemu naďalej pracovala na demokratických a reformných princípoch. Za túto činnosť ho po nástupe normalizácie začali v decembri 1970 trestne stíhať za údajné „hanobenie republiky a jej predstaviteľov“, za čo mu bol v zinscenovanom politickom procese 2. júla 1971 Okresným súdom v Martine vymeraný šesťmesačný podmienený trest a vysoká finančná pokuta.

V decembri 1989 a januári 1990 po rehabilitácii Imrich Sedlák ako vedecký pracovník Matice slovenskej demokratickej orientácie vystupoval na verejných zhromaždeniach, aktívoch a schôdkach, kde nadošiel otázky spojené s perspektívou ďalšieho vývoja našej vrcholnej národnej kultúrnej inštitúcie. Dňa 22. januára 1990 ho minister kultúry Slovenskej republiky Ladislav Chudík menoval za prvého ponovembrového správcu Matice slovenskej, potom od roku 1992 v inštitucionálnom matičnom organizme zastával ďalšie dôležité funkcie: vedecký tajomník, riaditeľ Slovenského národného literárneho múzea, riaditeľ Pamätníka národnej kultúry, riaditeľ Slovenského literárneho ústavu a iné. Po dvadsaťročnom bašovaní Jozefa Markuša ako predsedu Matice slovenskej sa roku 2011 prihlásil ku kritikom jeho ekonomických káz,¹⁷ ktoré devalvovali matičnú myšlienku vo vedomí slovenskej spoločnosti. Ako vedecký tajomník pripravil scenár výstavy *Matica slovenská 1863 – 1968 – 2008* (2008), oživil vydávanie *Zborníka Matice slovenskej* (2010) a napokon zostavil a zredigoval antológiu vedeckých prác *Slovakistika I*

¹⁵ FEDOR, Michal. *Matica slovenská a východné Slovensko*. Košice : Štátna vedecká knižnica, 1963, 126 s.; FEDOR, Michal. *Poslanie a program Matice slovenskej na východnom Slovensku*. Martin : Matica slovenská, 1966, 209 s.

¹⁶ Valné zhromaždenie Matice slovenskej 10. augusta 1968 v Martine si za svojho staronového predsedu zvolilo Ladislava Novomeského a za správcu Jána Martáka, za prvého podpredsedu Daniela Okáliho a za druhého Imricha Sedláka. Okrem neho Novomeský, Marták a Okáli neodsúdili okupáciu Československa vojskami Varšavskej zmluvy a stali sa oporami normalizačnej kultúrnej politiky Gustáva Husáka.

¹⁷ Zistené problémy v nakladaní s matičným majetkom. In *Slovenské národné noviny*, roč. 22 (26), 8. 2. 2011, s. 1.

(2012) s rubrikami *Jazyk, Literatúra, Kultúra a Informácie*. Pri príležitosti stopäťdesiateho výročia založenia Matice slovenskej vo februári 2013 zorganizoval veľkú medzinárodnú vedeckú konferenciu, z ktorej zostavil, zredigoval a vydal rozsiahly zborník pod názvom *Matica slovenská v národných dejinách*.¹⁸ Imrich Sedlák sa po roku 1989 s vervou angažoval aj v spolkovom matičnom hnutí, bol dlhoročným predsedom Miestneho odboru Matice slovenskej v Martine a rovnako dlhoročným členom jej celoslovenského výboru.

Imrich Sedlák si cieľavedome vybral za svoje povolanie a úspešne sa zhostil úlohy byť učiteľom, slovenčinárom a vychovávať, vzdelávať aj formovať mládež, na čo mal osobnostne všetky odborné i morálne predpoklady. Po stredoškolských začiatkoch hneď od svojho vstupu na akademickú pôdu na Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove, okrem základných vedeckopedagogických povinností, v rokoch 1961 až 1971 prednášal staršiu i novšiu slovenskú literatúru od klasicistického národného obrodovania cez romantizmus po začiatky realizmu. Autorsky pripravil študijný materiál pre slovenčinárov *Úvahy o literatúre Šariša a Zemplína* (1959). Značnú pozornosť venoval organizovaniu a obsahovému zabezpečovaniu študentskej vedeckej a odbornej činnosti, no tiež usporiadaniu a zášтите viacerých vedeckých konferencií (*Prešovské kolégium v slovenských národných dejinách, K slovenskému národnému vývinu na východnom Slovensku, Východné Slovensko v dejinách slovenskej literatúry* a iné). Do tohto okruhu patrili aj ním organizované vedecké podujatia a spoločenské akcie v rámci Literárneho Kežmarku a Horovovho Zemplína, adresované školskej mládeži. V roku 1971 z politických dôvodov normalizačná mašinéria I. Sedláka ako trestne stíhanú osobu prepustila zo zamestnania na fakulte a 1. marca 1971 musel nastúpiť ako odborný pracovník v Múzeu Slovenskej republiky rád (pod týmto názvom fungovalo počas socialistickej éry v rokoch 1961 až 1989, predtým v rokoch 1950 aj teraz Krajské múzeum) v Prešove. Z prešovskej fakulty prepustili zo zamestnaneckého pomeru okrem Sedláka aj ďalšie známe osobnosti ako rusistu Andreja Červenáka, ukrajinistu Juraja Baču či historika a archivára Ferdinanda Uličného.

Po páde komunizmu Imrich Sedlák z osobných dôvodov odmietol návrat a rehabilitáciu na univerzite v Prešove, ale pokračoval v akademickej kariére v Banskej Bystrici; roku 1994 ho vymenovali za univerzitného profesora. Za spolupráce s Milošom Štillom a Júliusom Albertym v prvej polovici deväťdesiatych rokov 20. storočia v rámci kontaktov Matice slovenskej a Univerzity Mateja Bela kreoval na matičnej pôde v Martine bakalárske štúdium v odbore muzeológia a kultúrne dedičstvo. Od roku 1998 začal pôsobiť ako externý, od roku 1999 interný pedagóg a akademický funkcionár, prodekan pre rozvoj a podnikateľskú činnosť na Filologickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde ukončil svoju vedeckopedagogickú misiu roku 2005.

Pri pripomienke nedožitého deväťdesiateho výročia narodenia profesora Imricha Sedláka treba konštatovať, že šesťdesiat rokov sa výrazne angažoval v slovenskom literárnom a národnom živote. Keď sme už pri číslach, nemožno nespomenúť, že I. Sedlák je autorom dvadsiatich ôsmich monografií a vyše stovky vedeckých štúdií, že zostavil okolo

¹⁸ SEDLÁK, Imrich a kol. *Matica slovenská v národných dejinách. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Matica slovenská v národných dejinách*. 26. – 27. 2. 2013. Martin : Matica slovenská, 2013, 479 s.

päťdesiat syntetických prác a zborníkov, že pripravil tridsať múzejných expozícií a výstav, ale organizoval aj rovnaký počet vedeckých konferencií. Generálny katalóg Slovenskej národnej knižnice v Martine eviduje osemdesiatdeväť samostatných knižných jednotiek, na ktorých tvorbe sa I. Sedlák podieľal ako autor, spoluautor alebo zostavovateľ.¹⁹ Tieto kvantitatívne nespochybniteľné ukazovatele v Sedlákovom prípade²⁰ odzrkadľujú aj mimoriadne kvalitný stupeň synergického efektu, sofistikovane spájajúceho slovakisticky ladené literárnohistorické, múzejné a kultúrnohistorické publikačné, organizačné aj vedeckopedagogické aktivity, ktoré sa horizontálne priestorovo odvíjajú od východoslovenského regiónu až po celé územie Slovenska a vertikálne časovo zachytávajú naše literárne a kultúrne dejiny od konca osemnásteho storočia po prítomnosť. Toto všetko súbežne od roku 1968 prekrýva a zastrešuje Sedlákova vedecká a organizačná práca v Matici slovenskej, v ktorej zanechal výraznú stopu a zaradil sa medzi najvýznamnejšie postavy matičného života a vedy, za čo mu treba vzdať hlbokú úctu. Jeho osobnosť a aktivity detailne mapuje zborník Imrich Sedlák a slovenský národný život,²¹ ktorý štúdiami vyplnili viacerí významní predstavitelia slovenskej vedy a literatúry: Andrej Červenák, Blahoslav Lazorík, Sergej Makara, Oľga Pavúková, Milan Šoka, Ladislav Tajták, Jozef Tatár, Ján Vilikovský, Tomáš Winkler a iní.

Pavol Parenička

¹⁹ Dostupné na: <https://chamo.kis3g.sk/search/query?match_1=MUST&field_1&term_1=Sedl%C3%A1k+Imrich&sort=relevance&pageNumber=9&theme=snk>.

²⁰ BEŇOVSKÝ, Jozef a kol. *Imrich Sedlák. Výberová personálna bibliografia*. 2. vydanie. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2002, 40 s.

²¹ Prof. PhDr. Imrich Sedlák, CSc., a slovenský národný život. *Zborník príspevkov z vedeckého sympózia dňa 12. decembra 2002*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2003, 145 s.